

Plaatjes vullen geen gaatjes

De recente Kamerdebatten hebben als belangrijkste resultaat opgeleverd dat het „inkomensplaatje” voor 1983 over het bekende traject van minimum tot 4 x modaal gewijzigd is van -4,5 tot 0% in -3,5 tot -1,5% en dat het koopkrachtverlies van de „echte minima” door een eenmalige tegemoetkoming van 3% wordt beperkt. Daarmee is, althans voor een deel, tegemoetgekomen aan de Kamerbrede verontwaardiging over de scheve lastenverdeling die uit het kabinetsbeleid resulteerde. De parlementariërs hebben voor het volk, voor elkaar en voor zich zelf kunnen bewijzen hoezeer zij begaan zijn met het lot van de laagstbetaalden.

In tegenstelling tot de uitvoerige aandacht die aan de inkomensontwikkeling in 1983 is besteed, heeft de vraag hoe de economische groei weer op gang zou kunnen worden gebracht, hoe de enorme stijging van de werkloosheid zou kunnen worden tegengegaan en vooral hoe iets aan het grote gevaar van de om zich heen grijpende jeugdwerkloosheid zou kunnen worden gedaan, in de Kamer maar betrekkelijk weinig belangstelling kunnen wekken. Het debat van de afgelopen weken was in overeenstemming met wat de laatste tien jaar gebruikelijk is geworden: weinig of geen interesse voor de effectiviteit van het beleid maar des te meer voor de inkomenseffecten ervan.

Als resultaat van de Kamerdebatten zal het minimuminkomensniveau volgend jaar met 1% worden opgetrokken en zullen de belastingtarieven in de hogere belastingsschijven worden verhoogd. De collectieve uitgaven en de belastingdruk nemen daardoor toe. Hoewel de negatieve gevolgen hiervan voor werkgelegenheid en economische groei onderhand voldoende bekend zijn, worden deze blijkbaar voor lief genomen om het maatschappelijke kwaad van de ongelijke lastenverdeling te verminderen.

Natuurlijk is er veel voor te zeggen dat de sterkste schouwers de zwaarste lasten dragen en dat de laagste-inkomenscategorieën worden ontzien, maar dat is iets anders dan dat de economische politiek ondergeschikt wordt gemaakt aan een vrijwel nietszeggende statistische functie als het „inkomensplaatje”. In het NCW-blad *De Werkgever* van vorige week wordt nog eens duidelijk uiteengezet hoezeer het „inkomensplaatje” waarop het inkomensbeleid wordt gebaseerd een ontoelaatbare versimpeling is van de werkelijkheid 1). In de eerste plaats zijn de inkomensklassen „minimum” en „4 x modaal” waaraan het hele beleid wordt opgehangen statistisch gezien vrijwel leeg. Minder dan 1% van de werknemers verdient een loon dat gelijk is aan 4 x het modale inkomen (ca. f. 140.000) en ook de klasse „minimum” bevat slechts enkele procenten van het totale aantal werknemers. In de tweede plaats is de gehuwde werknemer, alleenverdiener, met twee kinderen beneden de zestien jaar, die in de statistiek model staat voor het kleuren van het „inkomensplaatje” een allesbehalve representatieve figuur: in werkelijkheid passen slechts 14% van de huishoudens in dit beeld; meestal is er meer dan één inkomenstrekker per gezin (het gemiddelde ligt op 1,7). In de derde plaats is het begrip „modaal” dat in de inkomenspolitiek zo’n centrale plaats inneemt steeds verder verwijderd geraakt van wat volgens statistische maatstaven de werkelijke modale inkomenstrekker zou zijn (d.w.z. de inkomenstrekker in de klasse waarin zich de meeste waarnemingen bevinden); het inkomen van de modale werknemer ligt thans f. 4.000 à f. 5.000 beneden „modaal”. In de vierde plaats gaat door de jaar-op-jaar-benadering van de „inkomensplaatjes” het zicht op de lange-termijnontwikkeling geheel verloren. In de afgelopen tien jaar is de reële-inkomensontwikkeling van de minima +13% geweest, die van modaal +1%, die van 2 x modaal -10% en die van 4 x modaal -14%. Daardoor is

komensverdeling sterk ineengedrukt. Ten vijfde wordt in het „inkomensplaatje” onvoldoende rekening gehouden met zaken als huursubsidies, studiebeurzen, fiscale aftrekposten e.d. enerzijds en verhogingen van indirecte belastingen, stookkosten en gemeentelijke heffingen anderzijds, die van wezenlijke invloed zijn op het besteedbare inkomen. Ten slotte zegt het „inkomensplaatje” bijzonder weinig over de subjectieve waardering die mensen hechten aan inkomensverschillen; beter zou het zijn uit te gaan van „welvaartsplaatjes” zoals in het artikel van Van Praag en Van Weeren in dit nummer van *ESB* wordt uiteengezet.

Ten behoeve van dit schimmige inkomensbeleid is, zoals gezegd, het minimuminkomen opgetrokken en zijn de belastingen verhoogd. Het VNO noemde de verhoging van het minimumloon een „anti-banenplan”. Bedrijven die nog net het hoofd boven water konden houden zakken verder in de problemen en bij andere gaat de uitstoot van werkgelegenheid door. De verhoging van het minimumloon trekt volgens het VNO het hele loongebouw omhoog. Niet alleen het VNO is deze mening toegedaan, opmerkelijk is dat ook drs. P. J. Vos van de Industriebond FNV in zijn preadvies voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde tot soortgelijke conclusies kwam. Vos beschrijft de werking van de arbeidsmarkt als een ultracentrifuge waarin de meest produktieve van de minder produktieve arbeidskrachten worden gescheiden en vervolgens uit het arbeidsproces gestoten. Verhoging van het minimumloon verhoogt het toerental van de centrifuge. Daarom is het, volgens Vos, verstandig ervan uit te gaan „dat een verhoging van het minimumloon uiterst plezierig is voor werknemers met een geringe kans op werkloosheid en uiterst onplezierig voor de minimumloners zelf die erdoor naar de inactiviteit worden gedreven” 2).

Ook het verhogen van belastingen lijkt een weinig succesvolle strategie als het gaat om het bestrijden van de werkloosheid. In de reeds genoemde preadviezen van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde is door verschillende preadviseurs gewezen op de gevaren van belastingverhogingen voor de kansen op economisch herstel: het leveren van extra inspanning wordt ontmoedigd en de vlucht naar het zwarte circuit bevordert (Van Duijn), het investeringsherstel wordt belemmerd (Wellink) en het aanbod van bekwaame managers afgeremd (Andriessen en Geldens). Hoezeer over de kwantitatieve invloed van deze effecten ook onzekerheid bestaat, de algemene conclusie is duidelijk genoeg: belastingverhoging doet de economie op dit moment in elk geval geen goed.

Men kan dus wel enkele vraagtekens plaatsen bij de hoge prioriteit die aan het inkomensbeleid wordt toegekend. Maar als niettemin dat beleid belangrijker wordt geacht dan werkloosheidsbestrijding en investeringsherstel, dan zou het op betere gegevens moeten worden gebaseerd dan de nu gebruikte „inkomensplaatjes”. Of is het niveau van de economische politiek afgezaakt tot dat van „een plaatje met een gaatje”?

L. van der Geest

1) *Inkomenspolitiek tegen beter weten in*, *De Werkgever*, 9 december 1982. Zie ook J. J. van Duijn in zijn column over inkomens, *NRC Handelsblad*, 1 december 1982. Van Duijn betoogde bovendien dat de Kamer debatteerde over de verkeerde cijfers omdat geen rekening werd gehouden met de effecten van de onvolledige inflatiecorrectie op de inkomensverdeling.

2) P. J. Vos, *Arbeidsbeleid en aanbodeconomie*, in: *De economie van het aanbod*, Preadviezen van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde, Stenfert Kroese B.V., Leiden/Antwerpen, 1982.